

UBYTOVALI JSME SE U TURKA. AMANDUS POLANUS A JEHO NÁVŠTĚVA RUDOLFINSKÉ PRAHY V LÉTĚ 1591

Marta Vaculínová – Kateřina Samojská (Praha)

We Were Accommodated at Turek's Inn. Amandus Polanus and His Visit to Rudolphine Prague in the Summer of 1591

Abstract: Amandus Polanus from Opava, later professor of theology at the University of Basel, visited Prague several times. In his diary, preserved in the University Library in Basel, he describes his visit to Prague in August 1591 in considerable detail. The diary entry informs us that Polanus stayed at Prague Castle at the inn of Hans Turek. He had a thorough tour of the castle with all its buildings and gardens, and he even had the opportunity to see Emperor Rudolf II coming out of the cathedral. Polanus also paid attention to the two royal game reserves, Stromovka and Hvězda. His descriptions of the Imperial Mill, which was being built at the time, and its surroundings are very useful for art-history research.

Keywords: Amandus Polanus of Polansdorf – Prague Castle – Humanist diaries – Neo-Latin prose – Rudolf II – Imperial Mill in Prague

V Basilejské univerzitní knihovně je uložen deník Amandusa Polana z Polansdorfu (1561–1610), rodáka z Opavy, jenž několik let působil jako vychovatel a hofmistr mladých šlechticů z rodu Žerotínů, nejprve Jana Diviše, poté od léta 1591 Ladislava Velena ze Žerotína. V roce 1596 se stal profesorem na univerzitě v Basileji, s níž je spojen jeho další život.¹

V části deníku nazvané *Moje třetí cesta do Německa léta Páně 1591*² Polanus líčí cestu svého svěřence a jeho družiny na zahraniční studia do Heidelbergu a dalších univerzitních měst. V družině Ladislava Velena ze Žerotína byl dále jeho preceptor, Slezan Georg Jenisch,³ syn lékaře Tomáše Jordána Fridricha a Polanův bratr Valerius. Desátého srpna vyjeli z Břeclavi přes Židlochovice, Ivančice, Náměšť, Bystřici, Brandýs nad Orlicí, Pardubice a Kolín a o jedenáct dní později dorazili do Prahy. Zde strávili týden v blízkosti císařského dvora a Polanus si do deníku zaznamenal, s kým se setkali, co si prohlédli a co jej zaujalo. Tento nedlouhý popis dobře koresponduje s jinými popisy zahraničních návštěvníků Prahy, ať už básnickými, nebo prozaickými.⁴

Výprava bydlela na Malé Straně a většinu času trávil na Pražském hradě, ale navštívila i obě císařské obory, Stromovku a Hvězdu, a také Vyšehrad. Nedílnou součástí

Polanova deníku jsou záznamy o počasí, jimiž zápis každého dne obvykle začíná. Ze studijních, ale i praktických důvodů používal Polanus pro své deníkové záznamy více jazyků. Cesta do Heidelbergu je popsána v základě latinsky, s vloženými německými a českými slovy a frázemi. Část deníku s popisem Polanova pražského pobytu připojujeme níže jako edici originálu s českým překladem a komentářem.

Povšimněme si podrobněji několika míst v Praze, která se v Polanově líčení objevují. Cestovatelé se po příjezdu ubytovali na Malé Straně v domě „u Turka“ s historickými názvy „Rychtářský“, „U Černé branky“, „U Turka“, „U Turků“, „U Hansturků“, dnes čp. 248/II v Nerudově ulici č. 17. Výstavný dům středověkého původu, přiléhající k bývalé Strahovské bráně, byl nedlouho před příjezdem výpravy náročně modernizován a adaptován majitelem Janem (Hansem) Turkem, který zde provozoval oblíbený a výnosný hostinec pro císařské hosty.⁵ Dům patřil v druhé polovině 16. století dvornímu tesaři Matesovi Rauchovi, jehož vdova (v pořadí druhá Rauchova manželka) přinesla dům věnem novému manželovi Janu Turkovi.⁶ Ten při sňatku přislíbil vyplatit tři Rauchovy dcery, což splnil. Následně jej po roce 1574 stavebně rozšířil o další objekty, dokonce i o obecní bránu, která předtím patřila Starému Městu pražskému

¹ Amandus Polanus, Tagebuch, Universitätsbibliothek Basel, Frey-Gryn Ms. V 8, záznam o Praze je na fol. 5v–6v. Rukopis darovali Frey-Grynaevské nadaci roku 1877 dědicové Daniela Alberta Fechtera. O Polanovi HOLÝ 2011, s. 258–259, zde i starší literatura. Doposud nejobsáhlejší zpracování Polanova života a díla podal STAEHELIN 1955, jenž čerpal hojně z Polanova deníku, ale jeho pražský pobyt popsal jedinou větou: „In der Kaiserstadt Prag würden allerhand Sehenswürdigkeiten bewundert“ (s. 23).

² V originále *Tertium iter meum in Germaniam anno Christi MDXCI*.

³ HOLÝ 2011, s. 201.

⁴ Viz např. zprávy francouzských cestovatelů (FUČÍKOVÁ 1989) nebo uherského humanisty (SZABÓ – VACULÍNOVÁ 2020), básně Heinricha Clingera (VACULÍNOVÁ 2018), po smrti Rudolfa II. deník Melchiora Goldasta (SCHRECKER 1931).

⁵ VLČEK 1999, s. 350; HOLANOVÁ – KAŠIČKA 1969.

⁶ AMP, rkp. 2215, B 14.

a vybíralo se zde mýtné. Výnosy z provozování hotelu pro císařské hosty a vyslance mu umožnily financovat nákladné stavební úpravy. Stavební aktivita a rozpínavost podnikavého Turka ovšem zanechala řadu zpráv v knihách městské kanceláře, protože jeho stavební úpravy vyvolávaly nevoli sousedů z čp. 244 a 245-III.⁷ K hospodě patřily i stáje pro 58 koní na místě vedlejšího domu. Ještě roku 1628 „*zmiňována zde hospoda znamenitá, kde bydlívali císařští vyslanci*“.⁸

Polanus navštívil, jak o tom referuje ve svém deníku, na Pražském hradě také Vladislavský sál a chrám sv. Víta, kde jej zaujaly náhrobky panovníků a Svatováclavská kaple. V Královské zahradě viděl různé stavby určené pro zábavu panovníkova dvora, například Velkou míčovnu, kterou postavil Bonifác Wolmut v letech 1563–1568. Tato stavba má pozoruhodné plastické tektonické průčelí řešené toskánským řádem. Plochy zdí jsou vyplněny sgrafity, která jsou tu jako jakýsi závoj spuštěna přes průčelí a zdánlivě nekorespondují se samotnou architekturou. Jako by tu byly vlastně architektury dvě, ta skutečná a ta iluzivní, sgrafitová. Pavel Janák, architekt Pražského hradu po druhé světové válce, připodobnil Míčovnu k jedné z pozdních Palladiových staveb – loggii Capitanio z roku 1571, kde je průčelí inovativně řešeno jediným sloupovým řádem. Pražská Míčovna je stavba časově souběžná a je velmi významné, že motivu jediného řádu na průčelí je téměř současně použito i na severu. Míčovna měla původně podlahu umístěnou níže, než je terén zahrady, arkádami se nahlíželo dolů na hru.

Kromě uzavřené Míčovny měla v té době Královská zahrada i venkovní míčové hřiště a další atrakce jako bludiště, střelnici, oranžerii a zvěřinec – uzavřený Lví dvůr –, který Polanus také zmiňuje. Na místě staršího dřevěného zvěřince byl v roce 1581, tedy právě deset let před příchodem družiny, postaven nový zděný objekt. Návštěvníci zde mohli z bezpečí krytého ochozu v patře (který byl po poslední přestavbě akcentován moderními výrazovými prostředky) sledovat šelmy. Lví dvůr byl vlastně poslední částí Královské zahrady (1538–1563), kterou uzavíral směrem k Pražskému mostu. V letech 1993–1995 byl Lví dvůr rekonstruován architektem Josefem Pleskotem, který vtipně navázal na původní renesanční koncept včetně novodobého pojetí motivu vyhlídkové galerie. V době, kdy družina s Polanem Lví dvůr zhlédla, byl novostavbou.

Jedním z cílů návštěvy byly také obě královské obory, jednak Stromovka s přílehlou stavbou Císařského mlýna, a pak pochopitelně Hvězda, kterou návštěvníci důkladně prošli. Iniciátorem stavebních akcí ve staré královské oboře byl císař Rudolf II., který zde dal nejdříve přestavět bubenečský letohrádek (Ulrico Aostalli od r. 1578). Objekt středověkého původu dostal nové arkádové průčelí, probíhající ve dvou podlažích nad sebou, které obalilo stavbu jako plášť a dodalo jí zcela nového vzezření. Arkádové průčelí obíhající po celém obvodu stavby bylo uvedeno do české

renesanční architektury letohrádkem v Královské zahradě u Pražského hradu. Bubenečský letohrádek je dnes zachován v novogotické podobě, která ale udržela rytmus a rozměry renesančních arkád.⁹

Císařský mlýn vznikající v královské oboře u Vltavy od roku 1589 byl také adaptací starší stavby, v tomto případě dostavbou ke staršímu mlýnu, kterou vedl opět dvorní architekt Ulrico Aostalli a dvorní kameník Antonio Brocco. Ačkoli lze v pozadí tušit nostalgický vztah ke starému mlýnskému stavení a jeho funkci, dostavba byla vedena v navýsost moderní formě – chodba v podobě arkádové galerie spojila staré mlýnské stavení s podzemní grotou a čtvercovým venkovním bazénem – obojí zapuštěné do terénu a ukryté pohledům zvenčí. Venkovní stupňovitá nádrž byla vytesána do skály a obložená kamenem, grotta měla ve středu prameniště osvětlené shora okulem v klenbě vyzděné z přesně tesaných kvádrů. Někdy se uvádí do souvislosti s alchymistickým hledáním pralátky a snahou proniknout do středu země či mystickou svatyní adepta vědění. Areál je typologicky výjimečný a jeho přesný účel není známý, ze zpráv vyplývá, že císař jej využíval k soukromým procházkám a rozjímání. Vznikal od roku 1589, do roku 1590 byla dokončena arkádová galerie.¹⁰

V době Polanovy návštěvy byl Císařský mlýn ještě ve stavbě, jeho hlavní součásti však již stály (chodba), nebo byly alespoň založeny (bazén). Údaje z deníku se tak stávají důležitou datační pomůckou a pramenem k dějinám architektury. Důležitým kompozičním prvkem architektury jak u bubenečského letohrádku, tak u Císařského mlýna byl vodní živel. Fasády byly orientovány k vodní hladině, ve které se odrážely, níže položená hladina vodních nádrží vytvářela podnož, orámování staveb, voda zrcadlila tvary architektury a umocňovala jejich působivost. To vše bylo doplněno o dynamický vodní prvek, vodní hříčky a fontány, jejichž chod zajišťovaly podzemní vodárny. Dnes je bohužel areál Císařského mlýna po novodobé přestavbě znehodnocen a nalézá se v torzálním stavu.

Do listopadu 1589 byla k Císařskému mlýnu přistavěna sklárna, kterou si upravili na brusírnou řezači kamenů Petr Hýbl a Ottavio Miseroni. Tato stavení však vesměs zanikla a je obtížné je dnes lokalizovat.¹¹ Jak mohl vypadat interiér miseroniiovské brusířské dílny, zpodobuje slavný obraz Karla Škréty z poloviny 17. století s názvem „Podobizna řezače kamenů Dionysia Miseroniho a jeho rodiny“, který je součástí sbírek Národní galerie, vystavených dnes ve Schwarzenberském paláci.

Poslední den Polanovy návštěvy Prahy opět patřil Pražskému hradu, družina se zde setkala s Děťichem ze Žerotína, který přijel na zemský soud. Při té příležitosti popisuje Polanus prostor soudní světnice neboli sněmovny. Její rekonstrukce (síň byla poškozena požárem v roce 1541) byla jednou z nejvýznamnějších samostatných realizací Bonifáce Wolmuta v roli stavitele Pražského hradu. Obnova spočívala

⁷ „*Hanuš Turek si pro svůj velký hostinec u brány, který zde zřídil pro císařské hosty, obestavěl bránu, na kterou mu byl vydán majestát*“ (NA, fond SM P 124/72); „*Turek svým stavením dům Bervekův obezdíti chce, odnímaje Bervekovu jak světlo, tak svobodně vyhlédnutí...*“ (AMP, rkp. 2215, B 14).

⁸ RUTH 1995, s. 782.

⁹ PREISS 1986, s. 60–61.

¹⁰ PREISS 1986, s. 68–74, KRČÁLOVÁ 1974, s. 12–17.

¹¹ PREISS 1986, s. 68.

především v novém zaklenuťi prostory a pořízení vybavení nezbytného pro zasedání zemského sněmu, tedy především katedry. Forma zaklenuťi sálu je dokladem slohové goticko-renesanční polaritý v tehdejší architektonické tvorbě, kdy vedle sebe existovaly počiny ve stylu pozdní domácí gotiky a importované italské renesance.

Wolmut předložil císaři k posouzení dva protichůdné návrhy na sklenuťi sněmovny: první ve stylu renesančním, druhý s klenbou ve stylu pozdní gotiky, který byl nakonec přijat. Svoji úlohu zde sehrál nejen celkově nižší rozpočet gotického řešení, ale především to, že gotická forma byla pocitována jako správná pro daný účel, navíc v těsném sousedství tehdy již proslulého Vladislavského sálu. Přitom Wolmutovi nelze upřít schopnost tvořit ve slohu čistě renesančním, jak ukázal při dostavbě letohrádku v Královské zahradě, a nakonec i na novostavbě Míčovny, která byla jeho posledním dílem.¹²

Amandus Polanus byl v době návštěvy šlechtickým preceptorem a místa, která navštívil, odpovídají zájmu šlechťice a jeho družiny – jsou spojena s dvorskou reprezentací a šlechtickými zábavami, jako je např. lov zvíře. Kromě toho si ale Polanus jako humanisticky vzdělaný intelektuál všímá i dekorativních staveb a fontán nebo obrazů a jeho popisy tak mohou vhodně doplnit naše stávající znalosti rudolfinské Prahy a zejména staveb realizovaných samotným císařem, z nichž některé se dochovaly jen částečně. Charakteristické pro deník vzdělance a pedagoga jsou pasáže v různých jazycích – pro pražský pobyt je hlavním jazykem popisu latina, prokládaná češtinou (v případě místních jmen nebo tam, kde si Polanus zapisoval přesnou titulaturu osob pro možné pozdější použití) a Polanovou rodnou němčinou, v níž si zapisoval krátké postřehy a názvy pražských pamětihodností, jak mu je jeho místní průvodce německy jmenoval.

Latinský text a překlad:

Poznámka k vydání: Původní deníkový zápis byl transliterován, interpunkce byla změněna na moderní logickou. Nelatinské pasáže jsou vyznačeny kurzívou, rekonstruované části textu jsou vyznačeny hranatými závorkami. Uvedená data jsou psána podle gregoriánského kalendáře, jenž byl v českých zemích zaveden nedlouho předtím.

[fol. 5v] **XXI.** Coelum fuit serenum. Pessimo itinere transivimus oppidum Brodam, quam *Český Brod* appellant: distat sesquimilliarum Planianis. Pransi sumus in pago *Auwal*. Pragam circa horam quintam venimus et apud Johannem Türk divertimus, *auf der Kleinen seiten*.

XXII. Pluit. Literas reddidi nobili et strenuo equiti Domino Christophoro Zielinskio a Sebusýna, Imperatoris Romani, Ungarici et Bohemici Regis consiliario et Procancellario regni Bohemiae. A prandio convenimus D. Lavinium, qui nos deduxit ad Secretarium Regis Galliae.

in margine: *statecznemu Rytirzi Urozenému a statecznemu Rytirzi, Panu Krystoffowi Zielinskému z Sebužýna, Geho milosti Czsarze Rzimskeho, Uherského a Czeskeho Krále,*

*Raddie a mistokanczlerzi Kralovství Czeského, Panu de*¹³
XXIII. Coelum fuit serenum. In palatio aulae fuimus, *auf dem saal*. Post Wenceslaum Treutlerum conveni. Vespertinis precibus interfuimus in vigilia S. Bartholomaei: a vespertinis precibus Imperatorem aureo vellere decoratum ex templo exeuntem vidimus, quem secuta est legatio Veneta. Post leones et laeaenam, leopardos et canes Anglicos Imperatoris vidimus. Spheristerium item. In templo sacellum S. Wenceslai regis Bohemiae et imaginem ipsius: sepulchra Imperatorum [fol. 6r] Ferdinandi, Maximiliani II et Annae matris Maximiliani II.

XXIV. hoc est, festo Bartholomaei rursus in templo fuimus: Caesarem denuo vidimus vellere aureo decoratum, ex templo exeuntem, quem praecesserunt aulae consiliarii, legati principum et Rerum¹⁴ Secretarius Regis Galliae, Dominus Trautzem, sen<io>ris filius, secutus est Apostolicus legatus Cajetani patruelis, Patriarcha Hierosolymitanus, legatus Venetus, legatus Florentinus, Dominus Rumph unus ex quatuor intimis consiliariis.

XXV. coelum serenum fuit. Perlustravimus Wischehradum: Invisimus Regis Galliae Secretarium.

XXVI. coelum serenum. Fuimus in utroque Caesaris viridario: alterum vocatur *im Stern*, ubi domus in formam stellae aedificata et equus cujus priores pedes sunt cornuti; alterum *im altern Tiergarten*, ubi cervi Danici, bubali, piscina satis ampla et domus elegans. Sed antequam vetus vivarium ingrederemur, hortum molae Caesareae adjunctum intravimus et Persicas Gallinas atque anatem vidimus: post molam perlustravimus in qua Jaspides et lapides Lazuris levigantur: aliquot frustra nobis monstrata sunt, inter quae excelluit lapis Lazuris, ex quo poculum erat faciendum. Molae adjunctum est aedificium elegans cum pergulis amoenis, in saxo piscinula parabatur quadrata: in quam [fol. 6v] aqua per canales unius milliaris spacio derivanda: quae jam ad fores usque molae deducta et sub arbore elabebatur satis alte, ita ut quasi ex arbore putetur effluere, si quis e longinquo paululum aspiciat. Eo die profectus erat Caesar animi gratia Brundisium.

XXVII. coelum serenum fuit toto prope die: circa vesperam mutari caepit tempestas et nocte pluit. Scripsi ad Magnificum Dominum Fridericum Zerotinum, Dominum Circlerum. Salutavimus in Camera Judiciali in aula Magnificum Dominum Theodoricum a Zerotin, D. Friderici fratrem, qui ad provinciale iudicium (*landrecht*) venerat. Est illa Camera contigua palatio, *hant am saal*, ad sinistram manum ascendentibus ex urbe, viridi colore est inducta. Perlustravimus hortum Imperatoris et domum in illo. In domo illa depicti sunt duo Imperatoris equi: alter Neapolitanus, alter Indicus. *Ist daselbst ein schöner saal*. Post discessimus Praga et Beraunum sub noctem venimus, quod tribus magnis miliaribus Praga distat. Divertimus in foro apud Wenceslaum *Reder* ad sinistram manum ex Pragensi via intrantibus.

21. srpna. Nebe bylo jasné. Po mizerné cestě jsme dojeli do města Brodu, kterému říkají Český Brod a je vzdáleno jeden a půl míle od Plaňan. Obědvali jsme ve vsi Úvaly.

¹² POCHE 1988, s. 54–55.

¹³ Zde si Polanus pravděpodobně zaznamenal českou adresu listu.

¹⁴ recte: Regum.

Do Prahy jsme dorazili kolem páté hodiny a ubytovali se u Jana Turka na Malé Straně.¹⁵

22. srpna. Pršelo. Předal jsem list urozenému a statečnému rytíři panu Kryštofu Želinskému ze Sebusína, radovi římského císaře, uherského a českého krále a místokancléři království českého. Odpoledne jsme se sešli s panem Lavínem,¹⁶ který nás dovedl k sekretáři francouzského krále.¹⁷

23. srpna. Nebe bylo jasné. Byli jsme v královském paláci ve velkém sále.¹⁸ Potom jsem se sešel s Václavem Trejtlarem.¹⁹ Zúčastnili jsme se večerní bohoslužby v předvečer svátku sv. Bartoloměje. Po večerních bohoslužbách jsme viděli císaře, ozdobeného Řádem zlatého rouna, jak vychází z chrámu, za ním následovalo benátské poselstvo. Pak jsme viděli císařovy lvy, lvici, leopardy a anglické dogy.²⁰ Také míčovnu. V chrámu jsme viděli kapli sv. Václava, krále českého, a jeho podobiznu, náhrobky císaře Ferdinanda, Maxmiliána II. a Anny, matky Maxmiliána II.

24. srpna, to jest na svátek sv. Bartoloměje, jsme byli znovu v chrámu. Opět jsme viděli císaře, ozdobeného Řádem zlatého rouna, jak vychází z chrámu, za ním kráčeli dvorní radové, vyslanci knížat a králů, sekretář francouzského krále, syn staršího pana Trautsona,²¹ následoval apoštolský legát – bratranec Caetaniho,²² jeruzalémský patriarcha,²³ benátský vyslanec, florentinský vyslanec a pan Rumpf,²⁴ jeden ze čtyř tajných radů.

25. srpna. Nebe bylo jasné. Prošli jsme si Vyšehrad, navštívili jsme sekretáře francouzského krále.

26. srpna. Jasně nebe. Byli jsme v obou císařských oborách: jedna se jmenuje Hvězda, v ní je postaven dům ve tvaru hvězdy a kůň, jehož přední nohy mají na sobě rohy; druhá je stará obora, kde jsou daňci,²⁵ buvoli, dost velká nádrž na ryby a elegantní dům. Ale předtím, než jsme vešli do staré obory, jsme navštívili přílehlou zahradu u Císařského mlýna a viděli jsme perské slepice²⁶ a kachnu, potom jsme si prohlédli mlýn, v němž se brousí jaspisy a lazurity.²⁷ Několik nám jich jen tak ukázali, mezi nimi vynikal lazurit, z něhož má být vyroben pohár. K mlýnu je připojena elegantní stavba s půvabnými arkádami. Do kamene se tam chystali

vytesat hranatou nádržku, do níž se povede voda trubkami na vzdálenost jedné míle,²⁸ bude dovedena až ke dveřím mlýna a bude tryskat pod stromem tak vysoko, aby se zdálo, že tryská přímo ze stromu, kdyby se někdo díval trochu z dálky. Toho dne se císaři zlíbilo odjet do Brandýsa.²⁹

27. srpna. Nebe bylo jasné skoro celý den, v podvečer se počasí začalo kazit a v noci pršelo. Napsal jsem vznešenému panu Fridrichu ze Žerotína a panu Circlerovi.³⁰ V soudní světnici v sále³¹ jsme pozdravili vznešeného pána Dětricha ze Žerotína, bratra pana Fridricha, který přijel na zemský soud. Tato světnice přiléhá k paláci, po pravé straně je sál, po levé příchod z města, a je vymalována zelenou barvou.³² Prohlédli jsme si císařskou zahradu i dům v ní. V tom domě jsou namalováni dva císařovi koně: jeden neapolský, druhý indický. Je tam jeden krásný sál.³³ Poté jsme odjeli z Prahy a na noc přijeli do Berouna, který je vzdálen od Prahy na tři velké míle. Ubytovali jsme se na náměstí u Václava Redera, po levé straně, když se přijíždí od Prahy.

Prameny:

Amandus Polanus, Tagebuch, Universitätsbibliothek Basel, Frey-Gryn Mscr V 8.

Archiv hlavního města Prahy, rkp. 2215, B 14.

Národní archiv, fond Stará manipulace P 124/72.

Literatura:

BURDOVÁ 1981: BURDOVÁ, Pavla. Zemský soud v malbách na Pražském hradě a v rukopisu stavovského archivu. *Sborník archivních prací* 31, 1981, s. 207–226.

FUČÍKOVÁ 1989: FUČÍKOVÁ, Eliška (ed.). *Tři francouzští kavalíři v rudolfínské Praze: Jacques Esprinchar, Pierre Bergeron, François de Bassompierre*. Praha: Panorama, 1989.

HAVLICOVÁ 2014: HAVLICOVÁ, Jindřiška. *Zemské soudy ve vyobrazeních 16. století v Čechách*. Praha, 2014. Diplomová práce. Katolická teologická fakulta.

¹⁵ Dnešní Nerudova 17, viz výše.

¹⁶ Václav Lavín z Ottenfeldu, někdejší vychovatel Karla st. ze Žerotína, v té době pražský měšťan a lékař.

¹⁷ Guillaume d'Ansel, viz Tagebuch fol. 9r.

¹⁸ Vladislavský sál.

¹⁹ Václav Trejtlar (Treytlar, Treutler, Trewtlar) z Krošvic studoval roku 1584 v Ženevě, kde se pravděpodobně seznámil s Polanem, jenž tam tehdy působil jako preceptor Karla st. ze Žerotína. V Praze byl Trejtlar později obchodníkem s plátnem a vínem, ale také nakladatelem. Viz REJCHRT 1973, s. 75 a 79; HLAVSA 1947, s. 99–101.

²⁰ *canis Anglicus* – anglický lovecký pes, v pozdějším názvosloví Carla Linného mastif. Polanus se společně navštívili Lví dvůr.

²¹ Pavel Sixt Trautson, syn Johanna III. von Trautson, v té době prezident říšské dvorské rady a spolu s Wolfgangem Rumpfem důvěrník Rudolfa II.

²² Camillo Caetani se stal papežským legátem v Praze nedlouho předtím, teprve v červnu 1591 dorazil na císařský dvůr.

²³ Fabio Biondi de Montealto byl jeruzalémským patriarchou v letech 1588–1618.

²⁴ Wolfgang Siegmund Rumpf, v té době nejvyšší hofmistr.

²⁵ *cervi Danici*, doslovně „dánští jeleni“.

²⁶ Zvláštní druh slepic bez ocasu, zobrazil je Ulisse Aldrovandi ve svém díle *Ornithologia, hoc est de avibus historiae libri XII.*, Bononiae: Franciscus de Franciscis 1599–1603.

²⁷ Zvané také lapis lazuli.

²⁸ Rudolfova štola, dokončena 1593.

²⁹ Brandýs nad Labem, v tamním zámku Rudolf II. s oblibou pobýval.

³⁰ Laurentius Circler, bývalý preceptor Karla st. ze Žerotína a v roce 1591 vychovatel Karla z Valdštejna. Viz HOLÝ 2011, s. 145–146.

³¹ O zemském soudu a jeho výzdobě BURDOVÁ 1981, s. 210–214, viz též HAVLICOVÁ 2014, passim.

³² Soudní světnice byly na Pražském hradě dvě: sněmovna a tzv. Zelená světnice, podle Polanova popisu se však jedná o sněmovnu, která měla po pravé straně Vladislavský sál a po levé straně vjezd z Jiřského náměstí. Matoucí je pouze poznámka o vymalování zelenou barvou – v menší, tzv. Zelené světnici zasedal purkrabský a komorní soud, byla však na druhém konci palácového komplexu.

³³ Snad mohlo jít o stavbu v místě původních koníren Ferdinanda I. na druhém nádvoří, na původní základ nechal Rudolf II. přistavět v letech 1586–1588 tzv. „Nový sál“.

HLAVSA 1947: HLAUSA, Václav. Pražský nakladatel Václav Trejtlar z Krošvic. *Slovanská knihovněda* 6, 1947, s. 99–101.

HOLANOVÁ – KAŠIČKA 1969: HOLANOVÁ, Eva – KAŠIČKA, František. *Stavebně historický průzkum SÚRPMO Praha*, 1969, Archiv Národního památkového ústavu, územní odborné pracoviště Praha, rukopis.

HOLÝ 2011: HOLÝ, Martin. *Ve službách šlechty. Výchovatelé nobility z českých zemí (1500–1620)*. Praha: Historický ústav, 2011.

KRČÁLOVÁ 1974: KRČÁLOVÁ, Jarmila. *Centrální stavby české renesance*. Praha: Academia, 1974.

POCHE 1988: POCHE, Emanuel (ed.). *Praha na úsvitu nových dějin*. Praha: Panorama, 1988.

PREISS 1986: PREISS, Pavel. *Italští umělci v Praze: renesance, manýrismus, baroko*. Praha: Panorama, 1986.

REJCHRT 1973: REJCHRT, Luděk. Bratrství studentů na reformovaných akademiích před Bílou horou. *Acta Universitatis Carolinae – Historia Universitatis Carolinae Pragensis* 13/1-2, 1973, s. 43–82.

RUTH 1995: RUTH, František. *Kronika královské Prahy a obcí sousedních*, díl II. Praha: Lidové noviny, 1995, (1. vydání 1903–4).

SCHRECKER 1931: SCHRECKER, Heinz (ed.). *Das Prager Tagebuch des Melchior Goldast von Haiminsfeld in der Bremer Stadtbibliothek. Schriften der Bremer*

Wissenschaftlichen Gesellschaft: Reihe D: Abhandlungen und Vorträge 4, 1931, s. 219–280.

STAEHELIN 1955: STAEHELIN, Ernst. Amandus Polanus von Polansdorf. *Studien zur Geschichte der Wissenschaften in Basel*, Bd. I. Basel: Helbing & Lichtenbau Verlag, 1955.

SZABÓ – VACULÍNOVÁ 2020: SZABÓ, András – VACULÍNOVÁ, Marta. Die Beschreibung von Prag und Böhmen im Reisetagebuch von István Miskolci Csulyak. *Studia Rudolphina* 20, 2020, s. 162–175.

VACULÍNOVÁ 2018: VACULÍNOVÁ, Marta. Obraz Prahy v latinských literárních dílech raného novověku. *Documenta Pragensia* 37, 2018 [2019], s. 269–287.

VLČEK 1999: VLČEK, Pavel (ed.). *Umělecké památky Prahy, Malá Strana a Hradčany*. Praha: Academia, 1999.

Marta Vaculínová

Filosofický ústav AV ČR, v. v. i.
Kabinet pro klasická studia
Na Florenci 1420/3
Praha 1

Kateřina Samojská

Národní památkový ústav
Generální ředitelství
Liliová 219/5
Praha 1